

Expansió del BRICS el 2024

¿Què significa per l'ONU i el multilateralisme?

2024 ha marcat un moment històric pel grup BRICS, ja que han realitzat la ronda d'expansió més gran des de la seva creació. Fins a quin punt les seves dinàmiques afecten els valors de les Nacions Unides i el multilateralisme?

Aquest 1 de gener de 2024 es va fer oficial l'expansió del grup BRICS (el Brasil, Rússia, l'Índia, la Xina i Sud Àfrica) per a incloure als països Iran, l'Aràbia Saudita, Egipte, Etiòpia i els Emirats Àrabs Units. BRICS és com es coneix al grup de països fundat en 2009 en el context de les conseqüències de la crisi financera de 2008. A l'origen era una aliança dissenyada per a limitar l'hegemonia mundial dels EUA i augmentar la cooperació econòmica entre països del Sud Global entre ells. A través dels seus diversos cims ha anat expandint la seva agenda fins a cobrir àrees de seguretat i sanitat, entre altres.

Per a guanyar consciència de la rellevància d'aquest grup a nivell geopolític, n'hi ha prou amb saber que els seus membres controlen les rutes marítimes de l'Àrtic, Ocea Índic, Cap de Bona Esperança i Mar de la Xina Meridional. A més, la incorporació de l'Iran farà que les dues majors nacions productores de petroli passin a formar part del grup. L'Índia és el principal contribuent quant a tropes per a les missions de pau de l'ONU, i dues dels seus membres (Rússia i la Xina) posseeixen dret a veto en el Consell de Seguretat. A més, després de la incorporació de l'Aràbia Saudita, 4 dels 5 països

amb majors pressupostos de defensa seran membres de BRICS (al costat de la Xina, Rússia i l'Índia). Tres dels seus membres (Rússia, la Xina i l'Índia) posseeixen arsenals nuclears, i l'Iran aspira a desenvolupar-ho durant els pròxims anys.

És un grup heterogeni, que treballa sobre la base del consens sobre aquells temes que generen menys resistència a l'hora de negociar-se. La seva agenda, per tant, no està marcada per uns objectius clars, si no que es forma arran de l'evolució i canvis en el context internacional i domèstic. Per exemple, les seves discussions sobre finances van seguir la crisi financera del 2008, i la seva cooperació en temes de seguretat va sorgir arran de les intervencions occidentals a Orient Mitjà i el Nord d'Àfrica de la primera i segona dècada del segle XXI. Malgrat aquesta flexibilitat, BRICS es funda sobre dues principals premisses. La primera, el seu desig de reformar les institucions financeres internacionals multilaterals (OMC, Banc Mundial, Fons Monetari Internacional) per a donar més veu als països en vies de desenvolupament. La segona, augmentar la cooperació en temes de finançament i seguretat entre els països del Sud Global

sense haver de recórrer a la intervenció de països occidentals. Aquest segon se segueix que BRICS considera la sobirania nacional el principi més important quant a la cooperació internacional, una idea concorde al passat colonial de la majoria dels països al Sud Global.

Malgrat que existeix una literatura en desacord sobre la coherència del grup BRICS i el seu impacte en els sistemes de governança internacional, la nostra anàlisi ha de partir des de dues consideracions principals. La primera, el món està transitant des de la unipolaridad dels EUA cap a la multipolaritat. La segona, independentment dels règims dels membres de BRICS, la retòrica per se del grup no és contrària a l'ONU i el multilateralisme, sinó més aviat complementària. Durant més d'una dècada de BRICS, l'ONU i el Banc Mundial o Fons Monetari Internacional han romàs sense cap canvi significatiu. BRICS és llavors un nus de la cooperació Sud-Sud, que promou els interessos dels països en vies de desenvolupament en la governança global per a aconseguir una arquitectura global més equilibrada. (Duggan et al., 2022)

En vista de la seva recent ronda d'expansió, per tant, hem de replantejar-nos l'anàlisi de Wallerstein en 2016 on donava per mortes les aspiracions geopolítiques del grup. Vist que el seu objectiu és un fòrum de diàleg, no es tracta d'avaluar el seu èxit sobre la base de propostes específiques, si no al cost que té no participar en la discussió, atès que els beneficis com a millores de relacions bilaterals entre els països són difícils de mesurar. (Gardini & Malamud, 2014)

Malgrat el seu compromís envers el desenvolupament del Sud Global i reforma d'institucions internacionals, BRICS ha estat també una plataforma crucial per a les relacions bilaterals dels seus membres. És precisament el seu mètode de presa de decisions per consens i la seva negativa a imposar les seves decisions sobre qualsevol estat, la qual cosa li ha atorgat la seva resiliència i fet prevaler malgrat problemes domèstics o la crisi de la COVID. (Kirton& Larionova, 2022)

La principal característica del multilateralisme que BRICS defensa, és que la independència de presa de decisions i acció nacional és essencial, malgrat que vivim en un món cada vegada més interconnectat. Aquest principi basat en ideals postcolonials justifica que puguin coexistir països rivals per l'hegemonia regional dins del grup, siguin l'Índia i la Xina o l'Iran i l'Aràbia Saudita. Arran d'aquest augment en la veu i importància del grup quant a representant del Sud Global, s'està consolidant també una major heterogeneïtat al Sud global, multiregional i multidimensional. (CIDOB, 2023) Això es veu clarament amb la negativa del governat Milei d'unir-se al grup, malgrat que l'Argentina formava part del projecte d'expansió inicial.

Sobre la primera consideració d'anàlisi, la multipolaritat, BRICS ha demostrat ser capaç d'existir en un sistema mundial cada vegada menys centralitzat, i promoure la cooperació entre països rivals o amb agendes diferents. Quant al multilateralisme, el camí BRICS no és un oposat directe a l'OMC o Assemblea General de les Nacions Unides.

No és una organització manifestament dedicada a la seguretat, o de cooperació econòmica. Tampoc de salut o prevenció del terrorisme. Però ha anat desenvolupant agendes en tots aquests temes. Per tant, no ha de ser entesa com una estructura rígida que busca substituir a l'ONU, sinó més aviat com un fòrum paral·lel on els països del Sud Global coordinen les seves posicions i guanyen una veu que després es projecta de manera més coherent en els fòrums més occidentals i globals.

Naturalment, aquí convindria esmentar el pes de la Xina dins del grup BRICS. El PIB de la Xina és major que el de la resta de membres junts. A més, com l'Argentina ha posat de manifest, sí que existeix la percepció que formar part de BRICS és una declaració política contra els sistemes de governança global afavorits pels EUA. Milei va prometre un acostament als EUA i a consolidar una economia desenvolupada i estable, i això li ha portat a un càlcul de suma zero on un ha de triar entre el suport de la Xina i els EUA. Però aquesta observació no és l'única manera de veure-ho. Per exemple, l'Aràbia Saudita, aliat dels EUA a la regió i competidor de l'Iran, sí que ha entrat en el grup sense tallar llaços amb Washington.

Que BRICS no advoqui per la desintegració del sistema multilateral de les Nacions Unides no significa que en un futur no pugui plantejar reformes substancials fins i tot en l'àrea de seguretat. Per exemple, quan els cinc membres BRICS van estar en el Consell de Seguretat de l'ONU durant la crisi de Líbia de 2011, van mostrar reticència enfront del concepte de R2P

(responsabilitat de protegir), ja que qüestionava la sobirania nacional. En el cim de Sanya (2011) van posar de va manifestar la seva oposició a l'ús de la força a Líbia. Això ha portat a Rússia, amb una postura conservadora respecte al Consell de Seguretat, a mostrar escepticisme cap al principi de R2P i proposar altres focus d'acció com a prevenció de conflictes. (Abdenur, 2017) Són freqüents les crítiques en premsa i articles acadèmics que els membres BRICS no tenen res en comú més enllà d'uns mercats que es van qualificar d'en creixement per Goldman Sachs, que dins del grup existeix massa asimetria de poder, o que la varietat de tipus de governs i visions sobre els Drets Humans no permeten crear un front unit en aquells conflictes i problemes més importants. (Burges, 2011)

Però enfront d'aquestes crítiques és necessari parlar de la naturalesa transregional de BRICS, una de les tres tipologies d'interregionalisme segons Häggni. (Gardini & Malamud, 2014) En el transregionalisme, diverses regions cooperen a nivell internacional però no a través d'organitzacions regionals, si no des d'estats individuals. En un món globalitzat on la sobirania nacional sembla estar amenaçada constantment, especialment per a aquell Sud el desenvolupament del qual en algunes regions pot arribar a dependre de finançament occidental, l'unilateralisme s'alça com a camí per a protegir aquesta sobirania. No obstant això, BRICS és una alternativa per a preservar la sobirania nacional sense recórrer a l'unilateralisme, la qual cosa ens porta a la segona consideració (no antagonisme a l'ONU). El seu

espai de diàleg i la seva flexibilitat contribueix a avivar la flama del multilateralisme en aquells països més escèptics dels fòrums multilaterals dominats per països occidentals. CIDOB va publicar que “en el millor dels casos, explorar aquestes possibilitats podria convertir el regionalisme i el interregionalismo en un laboratori per a generar noves idees per a revitalitzar el multilateralisme a escala mundial. En el pitjor escenari, el (inter)regionalisme podria convertir-se en l'últim refugi per a la resistència multilateral.” (Soler i Llet, 2020)

A través d'un parell d'exemples actuals podem veure més clarament com la cooperació ad hoc de BRICS funciona sobre la base de la seva acceptació d'un món multipolar (1) i una no substitució a l'ONU o anti-multilateralisme (2). Cap membre BRICS ha adoptat les sancions a Rússia arran de la guerra a Ucraïna, i en matèria del Consell de l'Àrtic, on Rússia ha estat exclosa per la resta dels estats membres (tots ells membres de l'OTAN), BRICS ha brindat un suport fonamental. (Brosig et al., 2023) Tant per les inversions xineses en infraestructura russa a la regió, com el seu desig de ser un actor en la presa de decisions de l'Àrtic. També el Brasil ha mostrat interès a convertir-se en estat observat en el fòrum multilateral. BRICS, per tant, reflecteix les limitacions d'aquest ordre, i el desig d'aquests països de tenir un seient en la taula.

Una anàlisi completa de BRICS ha d'anar més enllà d'assenyalar les disfuncionalidades o desacords que existeixen entre els seus membres, i veure com un grup tan qüestionat ja des dels seus primers dies ha

viscut fins a passar la dècada i iniciat un procés d'expansió. En l'últim cim, diplomàtics Sud Africans van compartir que a més dels 22 països que han demanat oficialment unir-se al grup, i uns altres 20 han mostrat interès de manera informal. (Cocks, 2023) I l'última ronda d'expansió, clarament amb un focus en el Mitjà Orient i en un context on Sud Àfrica ha portat a Israel a la Cort de Justícia Internacional, apunta als BRICS estant en el centre del debat geopolític durant els pròxims anys. Existeix en aquests països el desig de perseguir els seus interessos individuals dins de BRICS, la visió de sobirania nacional del qual és més aviat àmplia. Per això BRICS tampoc és un grup capaç de reemplaçar a l'agenda de l'ONU o l'OMC, sinó un centrat en coordinar postures ad hoc i influir en les decisions en institucions més consolidades com seria l'ONU.

Subestimar als BRICS significa considerar-ho un fracàs al no ser capaç d'arribar al nivell d'integració o homogeneïtzació d'altres grups com el G7, ASEAN o la Unió Africana, o implementar de manera consistent les resolucions de l'ONU en matèria de Drets Humans. Però la rellevància de BRICS radica a ser capaç d'incloure, amb la sobirania com a clau de volta en la seva estructura, un Sud Global cada vegada més heterogeni (com il·lustra el desacord de l'Argentina amb el bloc). I és aquesta resiliència la que permet als BRICS navegar un context de multipolaritat on coexisteixen interessos i conflictes que no poden ser mediatos a través una única potència. Una estructura més vaga, però potser més eficaç a l'hora de conservar

sistemes de governança global en un món on la democràcia il·liberal sembla assolir Europa i Amèrica.

BRICS afegeix pressió a la reforma del multilateralisme que tenim avui, concebut en un moment d'hegemonia internacional dels EUA. I és precisament un multilateralisme que no té necessàriament els Drets Humans en el cim de les seves prioritats el que pot fer virar a l'ONU i la nostra noció de progrés a mesura que entrem en un món multipolar. En altres paraules, a mesura que el primer factor (multipolaritat) creix, el segon s'afebleix (no antagonisme a l'ONU). En un món més multipolar més fort es torna aquest antagonisme, ja que més difícil és imposar el compliment dels Drets Humans i principis del liberalisme econòmic.

Així doncs, encara que l'aliança BRICS no qüestiona en si mateixa els principis i valors de l'ONU, crea una plataforma des d'on cada vegada més, estats

individuals poden qüestionar l'efectivitat i legitimitat de l'Organització de les Nacions Unides. Com Guterres va declarar en l'últim cim BRICS a l'agost del 2023: “necessitem una arquitectura multilateral enfortida i reformada que es basi en la Carta de les Nacions Unides i el dret internacional, va afegir, identificant els casos del Consell de Seguretat de l'ONU i de les institucions de Bretton Woods” (èmfasi afegit). (Guterres, 2023) Com i fins a quin punt l'ONU pot establir llaços i integrar les demandes dels BRICS en la seva reforma, ha de ser estudiat en profunditat en futura literatura i articles.

Juan-Lobo Hispano López

Grau en Global Studies (Universitat Pompeu Fabra)

BIBLIOGRAFIA

Abdenur, A. E. (2017). Can the BRICS Cooperate in International Security? *International Organisations Research Journal*, 12(3), 73–93. <https://doi.org/10.17323/1996-7845-2017-03-73>

Brosig, M., Dodds, K., Galeotti, M., Magnus, G., Panda, J., & Pankaj, E. (2023, August 18). How does BRICS challenge the prevailing international order? *Council on Gestrategy*. <https://www.geostrategy.org.uk/britains-world/how-does-brics-challenge-the-prevailing-international-order/>

Burges, S. (2011). The BRICs and the UN: Coordination or Fragmentation? *E-International Relations*. <https://www.e->

[ir.info/2011/10/21/the-brics-and-the-un-coordination-or-fragmentation/](https://www.un.org/ir.info/2011/10/21/the-brics-and-the-un-coordination-or-fragmentation/)

CIDOB. (2023). EL MUNDO EN 2024: Diez temas que marcarán la agenda internacional (CIDOB Notes Internacionales). CIDOB.

<https://doi.org/10.24241/NotesInt.2023/299/es>

Cocks, T. (2023, July 20). More than 40 nations interested in joining BRICS, South Africa says. REUTERS.

<https://www.reuters.com/world/more-than-40-nations-interested-joining-brics-south-africa-2023-07-20/>

Duggan, N., Hooijmaaijers, B., Rewizorski, M., & Arapova, E. (2022). Introduction: 'The BRICS, Global Governance, and Challenges for South–South Cooperation in a Post-Western World.' *International Political Science Review*, 43(4), 469–480.

<https://doi.org/10.1177/01925121211052211>

Gardini, G. L., & Malamud, A. (2014, October 22). Debunking Interregionalism: Concepts, Types and Critique – With a Transatlantic Focus. *Atlantic Future*, Rio de Janeiro.

Guterres, A. (2023, agosto). En un mundo fracturado, la cooperación es la única alternativa, advierte Guterres en la Cumbre de los BRICS. Noticias ONU. <https://news.un.org/es/story/2023/08/1523587>

Kipgen, K. T., & Chakrabarti, S. (2022). THE POLITICS UNDERPINNING THE BRICS EXPANSION. *Journal of Liberty and International Affairs*, 8(3), 445–458. <https://doi.org/10.47305/JLIA2283445k>

Kirton, J., & Larionova, M. (2022). The First Fifteen Years of the BRICS. *International Organisations Research Journal*, 17(2). <https://doi.org/10.17323/1996-7845-2022-02-01>

Ross, A. G. (2024, January 26). Will BRICS Expansion Finally End Western Economic and Geopolitical Dominance? *Geopolitical Monitor*. <https://www.geopoliticalmonitor.com/will-brics-expansion-finally-end-western-economic-and-geopolitical-dominance/>

Soler i Lecha, E. (2020). EL (INTER) REGIONALISMO: ¿EL SALVADOR DEL MULTILATERALISMO O SU ÚLTIMO REFUGIO? CIDOB. https://www.cidob.org/ca/articulos/cidob_report/n1_6/el_inter_regionalismo_el_salvador_del_multilateralismo_o_su_ultimo_refugio

Publicat per

Amb el suport de

ANUE no fa necessàriament com a seves les opinions expressades pels seus col·laboradors.
